

Asztalos Emese VILÁGKILÁTÁSTALANSÁG

A magyar pavilon szomorú története, funkciótlan terei, bronzcsillogású sámándobjai és hervadozó muskátlijai egy talár még reménytelenebb alakzatba ágyazódnak: a Milánói Világkiállítás magasztos közhelyei, tragikomikus megvalósulási formái a világ kilátástalan és önpusztító helyzetének parádés tárházát vonultatják fel.

Mindenekelőtt a világkiállítás műfaját volna illendő végre újragondolni: egyáltalán korszerű-e ez a százhatvannégy éves képződmény? A kiállítótér (potom 110 hektár) hagyományos elrendezése (tágas főutca a jobbra-balra elterülő pavilonokkal) egy 19. századi, lineáris, múzeumi megismerési formát tükröz, és cseppet sem reflektál a 21. század sajátos, hálószerű szerkezetére, véget nem érő hiperhivatkozásaira. A milánói Expo nem segít leképezni és értelmezni korunk információs társadalmát, nem igyekszik láthatóvá tenni saját médiumát, hanem koncepciótlanul egymás hegyére-hátára hányja az öntelt és hivalkodó építészeti formákat. Olyan befogadhatatlan, bejárhatatlan, túlméretezett a tér, amely megerősíti az emberiség otthontalanság-érzetét és elmagányosodását saját bolygóján. Pedig az Expo eredendően épp az emberi elme nagyságát ünnepelte. Most azonban létrehozta ugyanazt az információszmoggal szennyezett világot, ahol épp e fullasztó légkör blokkolja a gondolkodást: a tömérdek vizuális effekt elvakít, a lenyűgöző technikai megoldások elbódítanak – mire az ember kiszabadul fogságukból, el is felejt mindent. Erre az agy-stimulációra 13 milliárd eurót költöttek,^[1] jobb bele sem gondolni, hogy kiknek a pénzéből, és hogy ezzel az összeggel mit lehetett volna tenni azért a 870 millió éhezőért, akikért – állítólag – a *Táplálni a világot, energiát adni az életnek*^[2] tematikájú világkiállítás készült.

csak reprezentálják

Az Expo Milano ráadásul jogtalanul bitorolja a kitüntetett „világ” előtagot, hiszen a föld több mint kétszáz országából ötvennégy képviseli magát önálló portával, és a statisztikát alig enyhíti, hogy a szegény(ebb) államok számára ingyen pavilonokat biztosítottak: a látványos és hangsúlyos épületek az erős (és kizsákmányoló) gazdaságokhoz köthetők. Bármennyire igyekeznek tehát szociálisan érzékenyek maradni, valójában csak reprezentálják a társadalmi különbségeket. A világkiállítás pedig a világ legnagyobb része számára nem is érhető el, még a fejlett Európai Unió állampolgárainak többsége sem engedheti meg magának, hogy ellátogasson Milánóba, befizesse a 39 eurós belépőt, a bejáratnál elkobzott italok és ételek helyett pedig az Expón vásároljon magának mindent, mi szem-szájnak ingere.

Felvetődött persze, hogy 2015-ben a megalomán, fogyasztói szokásokra alapozó, kirekesztő tér helyett demokratikusabb világkiállítást rendezzenek, [a korai tervek](#) olyan visszafogott építészeti megoldást mutattak, amelyben nem épülnek nemzeti pavilonok, hanem mindenkinek azonos, vásznakkal fedett részleget osztanak az esélyegyenlőség nevében. A szponzorok azonban erről hallani sem akartak – és ha e ponton kapirgálni kezdjük az Expo lebetonozott felszínét, a világkiállítás további zsidbasztó ellentmondásai tárulhatnak fel.

3.bp.blogspot.com

Miután az Expo 2015 témaköre a mezőgazdaság, élelmiszer és ételmezés, kezdetekben kézenfekvőnek is tűnt, hogy a Milánó szomszédságában lévő mezőgazdasági területet a maga funkciójában használják ki. Úgynevezett „agrofood parkot” terveztek, melyet kanálisok szelnek keresztül, megidézve Milánó régi városszerkezetét, ahol például a híres dóm építéséhez is ilyen csatornákon szállították a Lago Maggiore környékéről az enyhén rózsaszín árnyalatú márványt. Az Expo fele tehát egyfajta botanikus kert lett volna, ahol minden nemzet bemutatja saját mezőgazdaságát, flóráját és faunáját, az októberben véget érő kiállítás után pedig nem okozott volna (akkora) fejtörést, mit kezdjenek egy ezerhektáros lebetonozott placcal és omladozásra ítélt épület-halmazzal.

szó sem esik

Mégis inkább cementet szállítottak, és felépült az egymással versengő száznegyven pavilon. A szembeszökő kontrasztok sora pedig tovább folytatódik: bármennyire is szimpatikus és szívbemarkoló az expo tematikája, szó sem esik például az éhezéstről, a föld kiszigereléséről, (szó szerint) gyomorforgató például az USA pavilonjában végighallgatni Barack [Obama üdvözlő beszédét](#), hogy mennyi felelősséget érez az ételmezéssel kapcsolatban. Hiszen mindenki számára ismert, hogy Amerika nem ratifikálta a Tokiói, Kyotói, Koppenhágai Egyezményeket, hogy az ország a GMO-s ételek melegágya, s hogy az összeg 0,5 %-a (kb. 10 milliárd dollár), amit évente ún. „global entertainment”-re szánnak, elegendő volna a globális fölmelegedés megállítására.[3]

A hangzatos koncepció, a fennkölt hívószavak és a felemás megvalósulás közötti különbségek olyan tragikomikus helyzeteket teremtenek, mint például a „Biodiversity Square Slow Food” részlegtől mindössze pár száz méterre tanyázó McDonald's, amely egyébként érthetetlenül (és mégis érthetően) kapott helyett a kiállítótér fősodrában, Türkmenisztán és Katar pavilonjai között. Az étkezés szerves kapcsolódásaként hiába kíván az Expo környezetre és természetére összpontosítani, mikor jobb bele sem gondolni, hogy a gigantikus, elektronikával túlterhelt, klimatizált épületeknek mekkora a karbon-lábnyoma...

huffingtonpost.com

A világkiállítás hivatalos kiáltványában szerepel, hogy a pavilonok a legkorszerűbb technológiákat azért igyekeznek bemutatni, hogy összpontosult és hatékony választ találjanak az égető kérdésre: hogyan biztosítsuk az egészséges és elegendő mennyiségű ételmet mindenki számára, miközben a bolygó biológiai egyensúlyát is megtartjuk?[4] A felhívás szerint a legújabb megoldásokat sorjázó Expo ötletgazdag tér, ahol párbeszéd alakul(hat) ki arról, mit tehetünk a fenntartható táplálkozásért, hazautazva pedig együtt küzdhetünk az élelmiszerforrások egyenlő elosztásáért. Ehhez képest az egyes pavilonok fékevesztett versengése sokkolja az érdeklődőket: melyik épület nagyobb, csillogóbb, innovatívabb, extravagánsabb, hangosabb. Párbeszéd helyett egyszerűen csak öncélú magamutogatással találkozni, az együttműködés lehetősége fel sem fedezhető.

hab a tortán

Egyszóval a magyar pavilon csak hab a tortán, illetve dehogy hab: jelentéktelen és alig feltűnő elem a nagy közös vájdlingban – félrevezető tehát azt hinni, hogy a korrupció, a közbeszerzési mutyi vagy szakmaiatlanság folytán félresikerült megoldások kizárólag e tájékra jellemzőek.

A hihetetlen innovációkat, bizarr és futurisztikus építészeti megoldásokat működtető épületek kiállításai mellett az unalmas és vérszegény belső terű magyar pavilon nem igazán éri el a látogatók ingerküszöbét. Noha érkeznek arról adatok, hány ezren látták már a magyar pavilont, és kétségtelenül igaz is, hogy egy nyári hétvégén az átlagosan kétszáz ezer vendég közül ennyi nézelődő bekukkant a sámbandobok gyomrába is. A hírek csak épp azt nem teszik hozzá, hogy az igazán izgalmas, formabontó épületekbe, melyek interaktív kiállítást vagy valódi éttermi kínálatot nyújtanak, több órás várakozás van, hogy a japán pavilon elé egy szombati napon már kora délután kikerül a tábla: a rengeteg érdeklődő miatt aznap több embert nem tudnak fogadni...

Japán pavilon, archipanic.com

Az állampolgári felelősségvállalás, a manapság altmodisch hazaszeretetet vagy akár a „gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan” elve mégis arra ösztönöz, hogy a magyar épület helyzeténél elidőzzünk, hiszen tudat és nemzettudat (Mészöly Miklós) zavarai közt érdemes az utóbbi elintézetlen ügyeit előre venni.

somlói galuska és szalámi-tál

A magyar pavilon szomorú történetét fejezetről fejezetre izgulhattuk végig; már a bekezdés is drámai fordulatot tartogatott: a zsűri döntése szerint az első díjas *A Malom* című terv helyett a kormánybiztos a második díjas *Alakor* mellett döntött. A szakma értetlenül állt *A Malom* elvetése előtt, a Magyar Építész Kamara, a [Magyar Építőművészek Szövetsége](#), [számos építészmérnöki kar](#), sőt [kormányközeli építésszek](#) máskor nem tapasztalt egységben léptek fel az autoriter döntés ellen. A kivitelezés során felmerülő módosításokról a felelős szervek [nem voltak hajlandók együtt gondolkodni az eredeti nyertes tervezőkkel](#), ragaszkodtak a szerintük jobban megvalósítható, „ősmagyarkodó giccsként” elhíresült épülethez. Az igazi meglepetés azonban csak eztán következett. Az új terv építészeti is [elhatárolódtak a magyar pavilontól](#). Az épület ugyanis csak nyomokban emlékeztet az eredeti tervekre, jelenlegi formájában értelmezhetetlen tömb. Ha sokan kifogásolták is az *Alakor* szellemiségét (vagy szellemtelenségét), a sámanydobos szerkezet legalább [egy koncepcióra](#) volt felfűzve, mely a megépítés során darabjaira hullott. Az épületet természetes és élő anyagok helyett vörösrézről szegecselték össze, a pavilon mögött kihalászatlan placc terül el (az eredetileg tervezett, tájépítészeti elemekkel létrehozott szabad tér, színpad és vetítövászón helyett). A „parkosított zöldtető” helyén gyér növényzetű, szerény kínálatú „étterem” bújik meg (ugyanis semmi nem utal az épületben arra, hogy a tetőn folytatódik a pavilon), választéka pedig a tervezett „magyar konyhaművészet” bemutatása helyett szűkös: gulyásleves (műanyag tányérban), somlói galuska és szalámi-tál – összességében a tetőterasz nem a legcsalogatóbb chill-out az Expón. Az épület környezete „intenzíven beültetett növényzet” helyett kifejezetten sivár, néhány hervadozó muskátli árválkodik a lekövezett téren. A legképtelenebb pedig, hogy az eredetileg „nyílt terű terv” helyett zárt koncerttermet hoztak létre, amely kétségtelenül alkalmasabb a Bogányi-féle új csodazongora bemutatására, de ezzel a magyar pavilon kiesett az Expo vérkeringéséből, mi több, saját címét – *Életkert* – is nevetségessé tette.

A „parkosított zöldtető” helyén gyér növényzet, facebook.hu/Életkert Pavilon

Míg más országok mezőgazdasággal vagy iparral kapcsolatos fejlesztéseiket multimédiás felületeken villogtatják, és mindenekelőtt igyekeznek interaktívak lenni, a magyar kiállítás frontális koncertterem, passzív tér, ahol kétóránként húsz percig szól a zene. (A magyarok mellett kettővel elhelyezkedő román pavilon előtt bezzeg egész nap megy a folklórműsor, ami mindig több száz nézelődőt vonz; a németek kültéri színpadán is majdnem egész nap zajlanak az események.) Hiába van a magyar pavilon előszobájában oroszlános kút, ha rendszeresen kifogy belőle az életet adó víz, és a nap fele részében szalagkorlát húzódik előtte, a pavilon oldalára függesztett, vizeket ábrázoló fotók meg feliratok elég unalmasak más országokéhoz képest, akik hologrammal, pára- és esőfüggönnyel, medencével, kitelepített alpesi erdővel, képzőművészeti installációkkal, gömbvetítéssel, vagyis kreatív anyaghasználattal igyekeznek valamit elmesélni magukról. Ha már belehelyezkedtünk az Expo keretei, torz megvalósulásai közé (figyelemfelkeltő például, hogy Milánóban egyetlen skandináv ország sem képviseli magát, talán mert ők közben valóban a környezetvédelemmel törődnek!), használni kellett volna a műfajban rejlő lehetőségeket. A magyar pavilon korszerűtlen kiállítási formákat alkalmaz, szürke és eseménytelen, mindennek pedig semmi köze ahhoz, amit a kormánybiztos úgy fogalmazott meg: a magyar épület „az ipari társadalmakkal és felfogással ellentétes”, „visszanyúl archaikus korszakok tapasztalati világáig”. Noha a magyar nép sikere, új öndefiniálási szükségletei szempontjából vitatható ez a koncepció, itt már nem is az ideológia kérdőjeleződik meg. Ha romantizálják a primitív, ősi, nomád kultúrát, legalább fantáziadús és találékony módon tegyék!

félresiklott

A térség országainak mind jobban sikerült az országimázs-építés! Érdemtelen volna az Arab Emírségek vagy Dél-Korea dübörgő gazdaságához, kacsalábban forgó palotáihoz mérni magunkat, a kíméletlen szembesülés érdekében érdemes viszont ellátogatni a [csehek](#), a [lengyelek](#), a [szlovákok](#) portáira. A magyar pavilon újabb mementója a rendszerváltás utáni idők félresiklott nemzeti önismereti kísérleteinek, az irrealizálódott „nemzeti” eszmék hajtogatásának, a hatalmi diskurzusok játékterében elhasznált hazaszeretet kisajátításának, a múlt elintézetlenségéből fakadó új komplexusoknak. A valódi szembenézés és beismerés helyett a misztifikálás, mitologizálás, a „helyzetfelismerő alkalmazkodás helyett a virtuális kompenzálás” (Mészöly Miklós) jellemzi,^[5] mindez pedig már aligha magyarázható (ki) a magyar nép zivatáros századaival.

[1] Az Expo 2015 az egyik legvitatottabb világkiállítás, amit Európában rendeztek. A mindegyre fokozódó költségvetés végül 13 milliárd euróra rúg, beleértve a Milánótól 16 kilométerre fekvő Expót kiszolgáló új közlekedési infrastruktúra kiépítését. A kiállítás végeláthatatlan építési kérései miatt például csak 1 millió eurót kellett költeni terepszínű térelemekre, amik a megnyitón a befejezetlen pavilonokat elfedték. És miközben az Expót úgy tartják számon, mint az átláthatóbb, poszt-Berlusconi Olaszország mintapéldáját, korrupció és vesztegetés gyanújával tavaly hét magas rangú vezetőt és parlamenti képviselőt tartóztattak le, néhány hónappal később pedig még többet vádoltak meg közbeszerzési mutyival.
<http://www.theguardian.com/cities/2015/may/12/expo-2015-what-does-milan-gain-by-hosting-this-bloated-global-extravaganza>

[2] <http://www.expo2015.org/en/learn-more/the-theme>

[3] Andrew Glikson klimatológus számításai
(<http://www.countercurrents.org/glikson171209.htm>)

[4] <http://www.expo2015.org/en/learn-more>

[5] Mészöly Miklós, *Tudat és nemzettudat = A negyedik út. Esélyek és kockázatok az ezredvég küszöbén*, Életünk Könyvek, Szombathely, 1990.